١٩ نومر. № 19 ١٣٢٤ سنه. ٢٥ ربیع الاوّل. شنبه. ١٩٠٦ سنه. ٦ مای. ١ نجی بیت

يولدز

اعلانلر

اوچون هر یول چاه اسندن
بر مرتبه باصدرمق اوچون
٨ تین و یل بوینچه باصدرمق
اوچون ٣ سوم آلنور.

اداره خانه مز شهر قزانده
قرنایف مسجدی قارشنده
ایرته برله ساعت ٨ دن
کوندز ٢ گه قدر آچقدر.

بهاسی:
آلوچیغه یوللانمق شرطی
ایله بر یل اوچون ٣ صوم،
یارتی یل اوچون ١ صوم
٥٠ تیینلر. برەملەب
هر نسخه سی ٥ تیینلر.

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„ЮЛДУЗЪ"
Цѣна 3 руб. на годъ.
Казань, Екатерининская ул. № 14

"ЮЛДУЗЪ" Г. Вѣрный Семирѣч. обл. Ахмедкариму Зайнуллину

هر آتناده بر وگاها ایکی مرتبه چغاچق ادبی، فنی، معاشی وسیاسی جزیده‌ء ترکیه‌در.

دوما مجلسلری.

ایکنچی مجلس.

دومانك ایکنچی مجلسی (٢٩) نچی آپریلده شنبه کون ساعت ١٢ نچی‌ده باشلاندی. روسیه‌ده برنچی پارلامینت مجلسینك آچلوینی مبارکلەب دوماغه تورلی طرفلردن شهر وجمعیتلردن وخاص کشیلردن بیك کوب تبریك تیلیگراملری کیلگان ایکان ایکاللك. فینلاندیه کنه‌زلگندن کیلگان تبریکنامه اوقولدی. صوکره قاراطاو (چوارفا گوریه) کنه‌زینك تبریکی اوقولدی. صوکره باشقه‌لری اوقولدی. تبریکلرگه قارشی مجلس بر اتفاق ایله تشکر قیلدیلر.

بو مجلسده دوما رئیسینه ایکی رفیق (یولداش) صایلاندی: برسی حریت فرقه‌سندن کنه‌ز (دولگوروکوف) ایکنچیسی کاسنبلر فرقه‌سندن پروفیسور (کریدیسکول) جنابلری.

بوندن صوکره دومانك باش کاتبلگینه (سیکریته‌رلککه) کنه‌ز شاخوفسکوی صایلاندی. باش کاتبنك رفیق ومعاونی ایتوب ینه بیش چلین صایلاندیلرکه: شاپوچلیکوف، کوکوشکین، ریشکوف، شیر شینویچ وپونه‌توفسکی جنابلریدر.

مجلسنك آخرنده پادشاه حضرتلرینك تختدن سویله‌گان خطبه‌سینه قارشی دوما طرفندن بیرله‌چك جواب حقنده مشاوره قیلندی. رودیچف جنابلری بو جوابده عفو عام نی تیز اعلان قیلونی اوتنورگه کیره کلگینی اثبات قیلدی. اوشبو جوابقه عباره ترتیب قیلمق اوچون (٣٣) کشی‌دن مرکب بر کامیسیه طایلاناچق بولدی، بو کامیسیه ترتیب قیلغان جواب دوماده ینه قارالاچقدر، معقول کورلمگان یرلری توزه‌تله‌چکدر. مجلس کیچ ساعت ٩ ده یابلدی.

اوچنچی مجلس.

٣ نچی مجلس (٣٠) نچی آپریلده کوندز ساعت ٣ ده باشلاندی. عفو عام نی آشقدرو حقنده تورلی سوزلر بولدی، لیکن مجلس بیك اشقدرو حقنده آشغونی معقول کورمه‌دی. پادشاه حضرتلرینه جوابنامه ترتیب قیلمق اوچون (٣٣) کشی کامیسیه صایلاندی. بو کامیسیه ٢ نچی مایده ساعت ٢ گه قدر جوابنامه‌نی حاضر قیلاچقدر. پولشه ولایتلری چلینلری (٢٧) کشینك پولشه حقنده معقول تدبیرلر قیلو کیره‌کلگی خصوصنده بولغان لایحه‌لری کامیسیه‌گه بیرلدی، جوابنامه‌ده پولشه حقنده‌ده، بر فکر درج قیلنسه کیره‌ك. مجلس کیچ ساعت (٩) لرده تمام بولدی.

دورتنچی مجلس.

٤ نچی مجلس ٢ نچی مایده ساعت ٢ لرده باشلاندی. اوّل دومانك مجلسلرنده کیتکاش یورتو وقرار بیرو خصوصنده اتفاق ایله بر قرارنامه یاصاو حقنده سوز آچلدی. بر مسئله حقنده سوز اوزاقه کیتکانده مناظره‌نی طوقتاتو خصوصنده بر تدبیر قیلو کیره‌کلگی سویله‌ندی. بو تدبیرلرنی تفصیل وترتیب قیلوده بر کامیسیه‌گه طابشرلمش ایدی. کامیسیه ترتیب قیلغان قاعده‌لر اوقولوب شول قاعده‌لرگه قرار بیرلدی.

صوکره پادشاه حضرتلرینه بیرله‌چك جوابنامه اوقولدی، بو جوابده رسمی تبریکاتدن صوکره روسیه‌ده ئینده‌ی نظاملر چغارو کیره‌کلگی اجمالا ذکر قیلنمشدر.

حریت فرقه‌سینك پروگرامماسنداغی معقول نظاملر هر برسی مذکوردر. حریت شخصیه حریت دینیه، حریت کلام، حریت مطبوعات، حریت جمعیات، حریت اتفاقات، حریت ترك اعمال هر برسی میدانغه چقو کیره‌کلگی سویله‌نمشدر. دوماده معقول کورلگان نظامنك شورای دولت آرقلی اوتووی لازم قیلنماوی یعنی نظاملرنك میدانغه چغووی اوچون دومانك قراری ایله پادشاهنك قبولی کافی بولووی معقول کورلمشدر. روسیه اچنده بولغان هر بر قوم وملت دین ودنیا اشلرنده اوزلری تله‌گانچه عمل؛ حرکت وتدبیر قیلورغه عموماً ایرکنلك بولو کیره‌کلگی‌ده مذکوردر.

جوابنامه‌غه طاغی بر نیچه تورلی معقول فکرلرنی‌ده یازارغه کیره‌ك دیب بیك کوب چلین اعتراض قیلدی. بو مسئله‌گه قرار بیرلمیچی بو کون مجلس یابلدی.

بیشنچی مجلس

٣ نچی مایده اویله آلدندن ٥ نچی مجلس باشلاندی. جوابنامه‌نی توزه‌تو خصوصنده بیك کوب سوزلر سویله‌ندی. آخرده کامیسیه طرفندن ترتیب قیلنغان جوابنامه اجمالا قبول ایتلدی. شویله ایسه‌ده هر ماده‌سنی برم برم مطالعه قیلوب بیتشمه‌گان عباره‌لرینی توزه‌تو معقول کورلدی.

٦ نجی مجلس

٤ نجی مای مجلسنده جوابنامه نڭ کوب ماده‌لری توزه‌تلدی. بعضلر کرستیان عباره‌سینی بتروب آول خلقینی ایگنچی و زراعتچی دیب ذکر قیلونی معقول کوردیلر. جوابنامه حقنده‌سوزلر بیك کوبه‌یگاچ (پلیمه‌ننیکوف) اسملی چلین چدی آلمی: «سوزلر هر کم آوزندن بیك کوب قایناب چغاچق کبی کورینه. ایمدی تیز قبول ایتوب اشکه کرشورگه وقت‌بیتدی. عفو عامنی صوکغه قالدرمیق عفو عام اعلان قیلنغانچی وقتنی بز سوز ایله اوتکارسه‌ك شول آراده بر نیچه کشی اولم جزاسی ایله جزا قیلنو احتمالی بار» دیدی. جوابنامه نڭ بیر حقنده بولغان ماده‌سینه چیرکه‌و بیرلرینی ده آول خلقی اوچون کوچله‌ب آلو کیره‌کلگی آرتدرلدی. جوابنڭ ایمانا حقنده‌غی ماده‌سی‌ده‌بر آز توزه تلوب قبول ایتلدی.

روسیه ده هر ملتنڭ بر درجه‌ده تیگز طوتلووی حقنده سوز باشلانمش ایدی. بر پوپ کواوب: جوابنامه‌گه روسیه نڭ روسیه دیگان اسمی ده بترالسه ایدی دیب آرتدرو معقول بولماسمی؟» دیدی. بو سوزدن قز قسوب کولدیلر. بعضیلر کشیش بو سوزی ایله دومانی تحقیر قیلا سوزینی قایتاروب آلسون» دیوب قچقردیلر. جوابنامه نڭ عیبلی کشیلرنی عفو قیلو ماده‌سی‌ده بر آز توزه‌تلدی. بیك کوب مناظره بعدنده آخرده جوابنامه بعض عباره لری اصلاح قیلنوب اتفاق ایله قبول ایتلدی.

اسلام عالمندن.

ترکیه نڭ حاضرده آوستریه تصرفنده اولان بوسنه و هرسك (گیرسوگوونیه) ولایتلرنده بوکونلرده حج تیمر یولی اوچون ینه آقچه جییوب جمعا (٢٠) مڭ صوم حاصل ایتمشلردر.

«گاها اوزنده هیچ اسلام خاصیتی بولماغان کشیلرده، اسلام دینینه خدمت اینوب ترقیینه سبب بولورلر» مالنده بر نیچه حدیث باردر. آنگلیه حکومتی‌ده، بو حدیثنڭ بر مصداقیدر.

اقدام جریده‌سینڭ خبرینه قاراغانده اوتکان جای کوننده آنگلیه حکومتی آفریقا اورتاسنده دینسز وحشی خلقلرنی اسلام دینینه دعوت قیلمق اوچون هند مسلمانلرندن ایالی قدر کشینی ایلچی ایتوب بوللامشدر. بو ایلچیلر آراسنده عالم کشیلر، عسکری آفیسرلر وطبیبلرده باردر. حاضرده اوشبو اسلام میسیونیرلری آفریکاده نشر دین وهدایت ایله مشغولدرلر.

آنگلیه خزینه‌سندن بونلرنڭ خراجاتینه یتەرلك مقدارنده آقچه‌ده بیرلمشدر. بو کمسه‌لر اوّلا آنگلیه‌گه کیلوب بر نیچه کون اقامت ایتمشلر ایدی. آنگلیه شیخ الاسلامی بونلرنڭ شرفینه بر نیچه مجلس‌ده یاصامش ایدی.

بواشدن آنگلیه حکومتینڭ اسلام دینینه محبتی آڭلانماسون. آنلرنڭ دینده مینده اشلری یوقدر. بار مقصودلری آقچه ودنیادر. آفریکا وحشیلرینی آغارتوب، آنگلیه بوتون آفریکانی قولغه آلوب سودا قیلمق فرضی ایله بوتدبیرلرنی قیلادر.

آنگلیه نلەسه‌لەنی فرض قیلسون. امّا اسلام دینی طارالوب مسلمانلر کوبه‌یه طورسون.

اوّلده انگلیزلر آفریکاده اوزا دینلرینی نشر قیلماقچی بولوب باقدیلر. لیکن هیچ کمگه دینلرینی حق ایتوب آڭلاتا آلمادیلر. انگلیزلر اوزلری آڭلاب بتره آلماغان ترسه‌نی وحشی خلقلر نیچك آڭلاسونلر.

آنگلیه‌ده شه‌فیلد شهرنده بر جمعیت علمیه لیوْرپول شهرندن آنگلیه مسلمانلارینڭ شیخ الاسلامی عبد الله کویلیام افندینی دعوت ایدوب الوغ مجلسده اسلام دینی حقنده بر خطبه (ولیکسیه) اوقوتمشلر، خطبه اول قدر گوزل سویلنمش که مجلسکه جییلغان کشیلرنڭ کوبسینی مسلمانچیلقغه میل قیلدرمشدر. عبد الله افندی یاوْروپا خلقی آراسنده اسلام دینی حقنده بولغان شبهه‌لرنڭ کوبسینه بیك کوب جوابلر بیرمشدر.

«اقدام»

هندستانده بومبای شهرینڭ اغنیاسندن (پیر بای) اسملی کشی مدرسهٔ عالیهٔ اسلامیه اوچون آلتمش بیش مڭ صوم آقچه وقف قیلمشدر.

یاوْروپا علماسی آفرین آفرین اسلام دینینڭ حقیقتینه ایرشه باشلادیلر.

فرانسیه‌ده مشرق تللری مدرسه‌سنڭ (هودا) اسملی بر معلم (اسلامیت) اسملی بر کتاب یازوب دین مبینمزنی بیك مدح قیلمشدر. کتابنده دییور:

«حاضرده امیریکادن باشقه ییرلرنڭ هر برسنده مسلمانلر طولیدر. بوتون ییر یوزنده ایکی یوز یاکه اوچ یوز ملیون قدر مسلمان بارلغی گمان قیلنادر.

دینلر آراسنده همان آرتوب طورا طورغان دین حاضرده اسلام دینیدر. گرچه مسلمانلرنڭ باللاب قویغان میسیونیرلری بولماسه‌ده، دینلری کوندن کون آرتمقده‌در. باشقه دینلرنڭ میسیونیرلری کبی اوز دینلرینی طاراتو اوچون مسلمانلر، آقچه ایله یاکه باشقه حیله‌لر ایله خلقنی آلداب هیچ واقسنمیلر. حق دین کیرەك بولغان کشی اوزی کیلسون دیوب هوالانوب تیك طورالر. ومع ذلك اسلامغه کروچی آرتاده آرتاه بر نیچه یلدن آفریکا بوتونلەی مسلمان بولوب بته‌چگنده شبهه یوقدر. قطای ایله یاپونیه‌ده اسلام فائده‌سینه حرکتلر کورینه‌در. ایمدی هندستاننڭ یارتیسی مسلمان بولوب بته یازدی. بزنڭ میسیونیرلرنڭ مالی هوی ایتوب عذابلانوب چوقندرغان نادان موژیکلرنڭ حسابی دینمزنی یاراتمیچی انکار قیلوب دهری بولغان علمانڭ حسابینه طولمیدر.

بو کره اسلامنی قبول ایتکان کشینڭ هیچ مرتد بولو احتمالی یوقدر. مسلمانلرده مانا خلق وخاتونسز عمر ایتمكلك ممنوع وحرام اولدیغندن وزنا آزلغندن نسل بیك آرتادر. اگرده بو کیلشدن کیتسه، اسلام دینی دنیانی باصاچقدر. یکرمی یللر مقدم خرستیانلر: «آفریکانڭ وحشی خلقی آراسنده طارالسه‌ده، اسلامیت نڭ یاوْروپاغه کرو احتمالی یوقدر» دیوب کوڭللرینی یوواتالر ایدی.

حاضرده یاوْروپا ایله آمیریکاده بو زمانده اوز دینلرنی طاشلاب مسلمانچیلقنی قبول ایتکان علما کورینه باشلاوی بیك عجیب حاللردندر. نصارا ویهود آراسنده کوب کیمسه‌لرده اسلام دینینه میال کورینه‌در. بو کشیلرنڭ اسلامغه محبتلرنده اصلا دنیاوی بر مقصودلری یوقدر. مڭ اوچ یوز یللر صوڭ اسلام دینینڭ دنیاغه بو یله تأثیر قیلا باشلاوی معجزه کبی بر حالدر. حقیقتینی تیکشروب قارالسه، اسلام دیننده علوم وفنونگه ودنیا ترقیاتینه هیچ خلافلغی کورلمیدر. اچنده بو یورلغان

کورکه‌م خلقلر، ادبلر، پاکلك وتمیزلکلر ایس کیته‌رلکدر. اسلام دینینك شریعت حکملرنده عقل وحکمتکه خلاف هیچ بر نرسه یوقلر.

شویله ایسه‌ده، بیك عجیبدرکه کوب یرده علوم وفنونگه مسلمانلرنك زاك کبی قارشی طوردقلری، دینلرنده بویورلغان کورکه‌م خلقلرغه رعایه قیلمادقلری، ادب وپریلیچیه‌گه خلاف حرکت قیلدقلری، قیافتلرینی وکییم صالملرینی بیك رغبتسز روشده یورتدکلری کورینه‌در. اصلن یاؤروپاده اسلام دینینه هوس قیلوچیلرنك ده بالفعل مسلمان بولوب یتمه‌ولری مسلمانلرنك اوشبو چیرکانچ حاللرندن طارتنولرندندر. یوقسه، مسلمانلر دنیاده کشی توسلی حرکت ومعامله‌ده بولسه‌لر ایدی، علوم ومعارفده و باشقه ترقیاتده باشقه ملتلر درجه‌سینه کیلوب یتسه‌لر ایدی اسلام دینینی بیك کوب کشی قبول ایته‌ر ایدی.»

یولدز

صوڭغی سوزلری ایله هودا جنابلری مسلمانلرغه بیك قاتی تیمشدر.

تمام کشی کوزینه کورنسلك ایتوب چرتمش وایزمشدر.

آچودم کیلوب بونی یازغاچ بازارغه چغوب خاص مسلمانلرغه واکیریلر طائفه‌سینه ژالوبا بیریم وهودا جنابلرندن شکایت قیلیم دیوب چغوب کیتمش ایدم، باروب یتکانچی یولده (طوری) افندی طوغری کیلوب منع قیلدی. «یوق بله بورمه، هودا مسلمانلرغه تیسه‌ده، اسلامغه تیمه‌گان. مسلمان ایله اسلام آراسنده بیك کوب آیرما بار» دیدی.

مین: «نیچك آیرما؟» دیدم.

طوری: «اسلامده اوغرلق، جبر وظلم یوقدر. حال بوکه دنیاده نی‌قدر اوغری وخائن ظالم واوصال مسلمانلر کورینه‌در.

اسلامده خمر اچو، زنا قیلو یوقدر. حال بوکه زناچی ایسرك مسلمان ایله کاها اورام وباقچه‌لر طولادر. علوم وفنونده ادب وارکانده نظافت وپاکلکده‌ده اش شول روشچه‌در: اسلامده بواشلر بیك ماقتاولی اولدیغی حالده مسلماتچیلقی طاشیغان کیریلر بواشلرنی طرشوب طرماشوب یامانلامقده‌درلر.» دیدی.

طوری افندینك طوغری سوزینه معقول بر جواب طابا آلمادغمدن اداره خانه‌مزگه قایتودن باشقه چاره قالمادی.

شویله ایسه‌ده، بوحالنی یولدزغه یازوب عمومگه عرض واعلان قیلامن. شکایتمی هدایتمی اولور؟ اهلی بلور.

فیز یکادن

یاقتیلقنك منبعلری.

ضیانك ایکی تورلی منبعلری باردر. بر منبعی طبیعت وخصوصا کورنوب طورغان عالمنك اوزی وبرسی آدم بالالرینك اجتهادیدر. طبیعت بیروب طورغان یاقتیلق بزنك بو دنیاده طوروومزغه، بودنیاداغی نباتاتنك اوسوؤینه وشول سایه‌ده بزنك حیاتمزنك مدار اوّلی بولغان (کیسلارود) کبی غازلرنك پیدا بولووینه ایك زور سببدر. بنده‌نك اجتهاد وعلمندن باشقه، طبیعت وعالمنك اوزی طرفندن بزگه نور ساچوب تورغان موجوداتنك ایك ضورسی قویاشدر.

سیلنیرنك سوزینه قاراغانده: قویاشنك نوری آینك نورینه نسبة (۶۰۰۰۰۰) مرتبه آرتقدر.

آدم بالاسینك اجتهادی برله پیدا بولاتورغان نورلرنك ایك ضور منبعی وکیرا کلیسی قوه‌ٔ کهربائیه (ایلیکتر چستوا) در. ایلیکترنك قوّتی برله بعض وقتده آدمنك اجتهادینك دخلندن باشقه‌ده نورلر پیدا بولادر (یاشن وقطب نوری کبی)، انلر برله بنی آدم بو وقتقه قدر اصلا استفاده قیلا آلغانی یوقدر. اما بر آز عمل برله اوزمز حاصل ایتکان نور برله بیك کوب اشلرنی اوڭغایلاندرامز.

بزگه قوه‌ٔ ایلیکتریکیه بو حالگه قدر صنعی ضیاغه آنا بولوبقنه خدمت ایته‌در. زیاده‌سنی بله آلمیمز.

بزگه نور ویاقتیلق بیره‌طورغان نرسه‌لرنك ینه برسی حرارتدر.

حرارتنی کیرك کیمیاوی عمل برله بیرایك کیرك حکمی عمل برله بیرایك قزونی قابل بولغان جسملرده شول حینده آزمو کوبمو ضیا پیدا بولمی قالمیدر.

لکن حرارت واسطه‌سی برله ضیا حاصل ایتو اوچون جسمنی مطلق قزدرغنه یتمی‌در، بلکه برمعلوم درجه‌گه‌قدر قزدرو وکیره‌ك بولادر. مثلا: بر تیمر چبقنی قزدروب کورسه‌کز، سیلسی میزان الحراره‌سی (تیرمومیتری) برله (۶۰۰) درجه بولغانده تیمر چبق قزاراغنه باشلیدر. (۹۱۰ — ۱۰۰۰) درجه‌گه بارغانده قزل زنگار توس کوره. (۱۵۰۰) درجه‌گه حرارت همه جسمگه آق نور بیره. (۳۰۰۰ — ۴۰۰۰) درجه حرارت زنگار توس بیره‌در.

جانوب تورغان اوطنك قوّتینه شول اوطنی چولغاغان هوانك‌ده دخلی بولادر. هر وقت اوطنك هواغه طوتاشقان یری، جانا تورغان ماده‌نك تمام جانوب بتوب یوق بولاتورغان اورنی بولغانلقدن، ایك قزو وحرارتده ایك کوچلی یری بولادر.

جانوب تورغان شمعنك اوطینی، بیك یقین یردن تمام دقت برله قاراکز، اوطنك بر نیچه قات ایکانلگینی کوررسز: طشقی قاطی ضعیفکنه کورنور، کورنماس یری ایك قزو وایك قوّتلی یریدر؛ طشدن ایکنچی قاطی — نورنی ساچوب تورغان یریدر؛ جاناتورغان ماده واق کومرلرگه ئه‌ورلوب شول قاطقه چققانده تمام قزوب ضیا پیدا بولادر، شمعنك یاقترتقان نرسه‌سیده شول قانداغی قزغان کومر واقلریدر.

ایك اچکی قاطینده قاراکومر کورنه. هم فی الواقع اول یرده طوتاش قاینا‌ب طورغان کومردر؛ فقط حرارت آزلقدن یاقتیلق بیره آلمی‌در.

ایلیکتریك نورینی تحصیل کیفیتی بلدن یل یگلیه بارادر؛ هر یل اوڭغای وهر کم آڭلارلق اصول وقاعده چغوب ایلیکتریك برله فائده‌لانو هر کمگه میسر بولورلق درجه‌گه یقینلاب کیله‌در. اورامــلرده کوزلرمزنی قاماشدرا طورغان ایلیکتریك فانارلرینك سرلری‌ده کوب کشیگه معلوم بولا باشلادی. مع ذلك مونك نیندای کیفیت برله نور بیرگانون بر آزغنه بیان قیلسه‌م فائده‌دن خالی بولماس دیب بله‌من. ایلیکتریك نورینی پیدا ایته‌ر اوچون، پارندن وبوونتدن اویوشدرلغان کوکص استعمال قیلنه‌در؛ ایکی کوکصنك باشلرینی آزراق اوچلیلر، ایکیسینی‌ده معدنگه اولنرتوب (اویالاب) اوچلرینی بر برینه یقینلاشدروب قویالر. وتیوش بولغان یول برله هر ایکیسینی باقر چبق برله باتاریغه طوتاشدرالر. یاندررغه کیره‌ك وقتده کوکصلرنی بر برینه تمام تیگزوب قویالرده بر آزدن صوکره، اوچقن پیدا بولغاچ، شول ایکی کوکصنك آراسنده

کومر واقلری ئه‌یلنه باشلی، حرارت بیرله قزوب آق نور پیدا بولا.

اول واق کومرنك ئه‌یلنوب طورغانینی (ۋولت) دوعاسی دیب اسمیلر. ایك اوّل اول علمنی استخراج قیلغان کشی (ۋوات) اسملی ایتالیان ایمش.

(بعض کشیلر دیۋی دیب اسمیلر. دیۋی ایلیکتریك نورینی اوّل طابقان کیمیاوی عالمدر) یوقاریده ئه‌یتلگان ایکی کومرنك برسی یوقاری برسی تو به‌ن قویلا. (اورامده‌غی فانارلرنی قاراگز). شونك یوقاریداغیسینی «آنود» تو به‌نده‌گیسینی «کاتود» دیب اسمیلر. کوب زمان فانارلرده یانوب تورغان کومرلرده، هر وقت انود کیموب کاتود شول اوچلی کوینچه قالادر. شوندن بلو نه‌درکه: یانو قوّتی یوقاریداغی آنودده (آنود ایلیکتریقه‌نك، جاذب طرفی) کاتودغه قاراغانده بر نیچه مرتبه آرتق بولا ایکان. تو به‌نگه یاقتیلق کوبره‌ك توشسون اوچون فانارلرده هر وقت آنود یوقاری کاتودنی تو بان قویالر.

ایلیکتریك لامپاسی بیك قوّتلی یانغان وقتده کوکصلرنك اوچنده نور تامچیلری کورنه. آنلر کوکصده بولغان کریمنیز منك اریگان قطره‌لریدر.

یاقتیلقنك انتشارینك سرعتی.

بوش وصاف هواده قویاشنك نوری بر ثانیه‌ده (٢٩٩,٩٢٠) کیلومتره مسافه نی اوته‌در. شولای بولسه‌ده هر برشعاع قویاشدن آیریلوب بزگه کیلوب ینکاچه سیگز دقیقه وقت اوته‌دیلر. قویاشنك بزدن بیك یراقلغندندر. امّا گوا کب ثابته بیگره که براق بولغانلقلرندن شولوق سرعت برله انتشار طابقان نورلری ده بزگه ینه اوزاغراق کیله‌در. مثلا؛ «سیریوس» نوری بزگه یکرمی ایکی یلده کیلوب ینه! قطب بولدزندن شعاعنك کیلوب یتوونده ایللی یل عمر کیرك! (Capella) نك نوری یتمش یلده کیلوب ینه! فسبحان الله القادر الحکیم.

رحمة الله یلکیبایف.

تل و یازو.

١٨٩٨ نچی سنه‌ده ایبون آینده اوفا شهرنده رضا وحسن عطا فاضیلرنك مباشره‌لری بوینچه بر مجلس علمی قورلمش ایدی. بو مجلسکه تورلی طرفلردن قرق ایللی قدر علما ومعلملر جیلمش ایدیلر. بو مجلسده مکتب ومدرسه مسئله‌لرندن باشقه ینه لسان ترکینك املا قواعدی خصوصنده مشاوره ایدلوب اوشبو (١٣) ماده اوزرینه قرار بیرلدی:

١) روسیه ترکیلری اوچون قزان شیوه‌سی لسان عمومی ایتلوب قبول ایتلورگه،

٢) فنی واصطلاحی معنالر اوچون اصطلاحات عربیه‌نی قبول ایته‌رگه،

٣) جمع علامتلری اولان (لر، لار) آداتلری اورنلرینه قاراب هرایکیسی استعمال ایتلورگه. مثلا (کیلدیلر، قالدیلار، کشیلر، بالالار) کبی. بو ماده حاضرده متروك بولدی. عثمانلیلرغه تقلید ابو جمع علامتی مطلقا (لر) یازلمالی.

٤) حکایهٔ ماضی صیغه‌سنده فتحه ایشتلسه‌ده، الف ایله یازلورغه:

«کیلگان، کینکان، ایکان، میکان» کبی.

٥) آچق ایشتلگان نون یازلمی قالماسقه: (سزنك، بزنك، آنك) کبی.

٦) صاغراو کاف اوستینه اوچ نقطه قویلوب فارسی کافنك اوستینه بر صزق صزو ایله کاف عربیدن آیرلورغه: (صوك، اوك، گه‌وده گناه) کبی.

٧) (در، دم، دق) اداتلری واوسز یازلورغه: باردر، باردم، باردق) کبی

٨) حال صیغه لری (وب) ایله یازلورغه: (کیلوب، کیتوب، قیلوب) کبی.

٩) (اوچ = ٣، اوچ = رأس مخروط، اوچ = انتقام، اوچ = کف) کلمه‌ارینی بر برندن آیرمق اوچون واو اوستینه علامت قویماسقه. بو مسئله‌گه هادی مقصودی، شاکرجان طاهری قارشی طور دیلر. مقصودی فکرنچه مذکور دورت کلمه بویله یازلمالی: (اوچ، اوچ، اوچ، اوچ).

طاهری فکرنچه: (اوچ، اوچ، اوچ، اوچ)

١٠) (اوچون، بوتون، تیش، کیم) کلمه‌لری (ایچون، بیتون، تیوش، کیوم) رویشنده ضمه ایشتلگانی یا ایله کسره ایشتلگانی واو ایله خلاف قیاس یازلورغه:

بوقرارنی ده مقصودی وطاهری قبول ایتمه‌دیلر.

١١) (ص ـ ط) حرفلری کلمه‌لرنك اوّلنده یازلورغه، التباس بولماغانده اورتاده وآخرده یازلماسقه: (صان، صابان، طاش، طابان) کبی.

شاکر طاهری بو حرفلر ترکی سوزلرده هیچ یازلماوی معقول دیدی.

١٢) (ه، ـه) فتحهٔ حرفیه‌سی کلمه‌لرنك فقط آخرنده یازلورغه: (کیله، سیزه، ایله، سزه، سزگه) کبی.

مقصودی: بو فتحهٔ حرفیه ترکی سوزلرده کلمه‌نك آخرنده استعمال ایتلگانی کبی اوّلنده واورتاسنده‌ده استعمال ایتلمه‌لی: (ئه‌یله‌نه، ئه‌یته، ئه‌له، بله‌ك، تله‌ك، کومه‌چ) کبی کلمه‌لرده یازلمالی دیدی.

١٣) نفی مضارع صیغه‌لری (مس، ماس) اداتلری ایله یازلورغه: (بلمس، کیلمس، بارماس، قالماس) کبی. خیرالله عثمانوف (ز ایله: بلمز، کیلمز، بارماز، قالماز) شکللرنده یازو مناسب دیدی.

بو مجلسده تو به‌نده یازلاچق اثرلرنی تألیف قیلولری اوشبو محترم ذاتلردن رجاقیلندی: (قواعد انشا) عالمجان حضرت‌دن، (حساب) شاکرجان طاهری‌دن، (نحو ترکی) فاتح کریمی‌دن، (قواعد املاء ترکی) هادی مقصودی‌دن، (معلومات مفیده) عبیدالله فیضی‌دن، (اخلاق) فائز داودی‌دن، (هندسه) عبدالرحیم قاری‌دن، (پیدا گوگیکه، اصول تربیه) فصیح محی‌الدینوف‌دن، (تاریخ اتراك) آخوند حسن‌عطا عبشی‌دن. اوشبو کتابلر هنوز تالیف قیلنمقده‌درلر. قیامته‌قدر طبع ونشر ایتلولری مأمولدر. خدا موفق ئه‌یله‌سون.

اقچه تاریخی.

اقچه‌نك اوّل مرتبه یاسالوی حقنده تورلوچه خبرلر بار. بعض مؤرخلرنك خبری بوینچه اوّل مصرده یاسالغان دیلر، بعضلری «ماکیدونیه» ده یاسالا باشلاغان دیلر، امّا یونان مؤرخی «گیرودوت» خبری بوینچه حاضرگی ترکیه‌نك آناطولی ولایتلرندن بولغان «لیدیه»[1] مملکتنده چقارلغان ایمش. بونك

١) لیدیه ایکی منك‌یارم یل‌لر مقدم بایلق‌ده، بتون دنیاده برنچی دولت بولغان، تاولرنده کوب آلتون چقا طورغان اورنلری (رودنیکلر) بولغان. بو مملکت‌نك خلقی کوب فائده‌لو نرسه‌لرنی دنیاغه چقارغان ایمش، مثلا جوننی تورلو بویاولرغه بویاب آندن هر تورلو نرسه‌لر یاساو، آلتون کموش کبی نرسه‌لرنی اورتوب آلاردن هر تورلو نرسه‌لر یاساو کبی اشلر اوّلده بولارده باشلانغان. ایاك آخرغی پادشاه‌لری مشهور «قارون» (کریز) بولغان، ٢٤٠٠ یل‌لر مقدم

خبری اشانچلی‌راق بولسه کیره‌ك، چونکه ایك ایسکی آقچه‌لر «لیدیه» پادیشاه‌لری مملکتنده بولغان دیکز آتاولرنده طابلا، اوزلری آلتوندن بولوب تاش باقه صورتی توشروب یاسالغانلر، حاضرده‌ده بعض وحشی‌لر آراسنده آقچه اورنینه تورلو باقه قابقلرندن یاسالغان یالتراوقلی نرسه‌لر یورتله، دیکز بویلارنده طابلغان ایسکی آقچه‌لرده شول پیرلاموطر (باقه قابغی) کیسه‌کلرینه اوخشاتوب یاسالغان، بوخبرلردن آقچه‌نك اوّل مرتبه دیکز بویندغی طائفه‌لر قولندن چقغانی آکلانا، هم دنیانك سوداسی‌ده اوّل شول دیکز بویلرنده باشلانغان. «ماکیدونیه» ده طابلغان ایسکی آقچه‌لرغه آت صورتی توشرلگان بولا. «ایتالیه» دولتی‌نك «ریم» شهرنده طابلغان باقر آقچه‌لر اوگز، صارق صورتی توشروب یاصالغان، شول سببلی آلارده آقچه‌نك اسمی‌ده صارق اسمی بلان بر بولوب «دینار» دیب یورتلگان، یونانلردن کورب شمالی آفریقه‌نك «کارفاگین» (یعنی کارتاجه) شهرنده فینیکیانلرده آقچه یاسی باشلاغانلر. مدنیتکه ایرشمه‌گان طائفه‌لر، آقچه‌لری بولماغان سببلی مالنی مالغه آلشدروب غنه سودا قیلغانلر، کوچه‌لی خلق‌لر آقچه اورنینه آت، صیر، صارق، توه کبی حیوانلرنی یورتوب، نرسه‌نك بهاسون شول حیوانلرنك قیمتی بلان اولچه‌ب هر تورلو مالنی حیوانلرغه آلشدرغانلر، جانلی حیوانلرنی هر دائم آلشدروب یورتوزور مشقتلی بولغانلقدن بر نیچه مدنیتکه ایرشکان طائفه‌لر آقچه اورنینه حیوان تیری‌لرینی یورته باشلاغانلر. آقچه‌نی ایکی باشلی قوش (آریول) صورتی توشروب اوّل مرتبه گیرمانیه‌ده یاسی باشلاغانلر، آفستریه‌ده (۹۹۷) نچی یلده یاصالا باشلاغان، پواشه‌ده اونچی عصر آخرنده آلتون آقچه یاسالا باشلاغان ۱۴ نچی عصر آخرنده آنقه آطلانب چابوچی کشی صورتی توشروب یاسی باشلاغانلر، (1) آنگلیه‌ده اوّل مرتبه ۱۳ نچی عصرده آلتون آقچه یاسی باشلاغانلر، روسیه‌نك اوّلده اوز آقچه‌سی بولماغان، مملکتنده استانبول گریکلری‌نك آقچه‌سی (لیرا)، یاوروپا دولتلرندن کرگان آقچه‌لر (شیلینك)، بغداد عربلری‌نك آقچه‌لری یورتلگان. چیت مملکتلردن کرگان آقچه‌لر شولارنك خلق بلان اُش قیلواوچونگنه طوتولغان، مملکت‌نك اوز خلقی آراسنده آقچه اورنینه تیین، صوصار، جفار کبی حیوانك تیریلری یورتلگان، شولارنی بیشه‌رنی، اونارنی برگه بەیل‌ەب آقچه کبی یورته‌لر ایکان هم شولار بلان «یاساق» وایمانا تولەگانلر. شول سببلی روسیه تبعه‌سنده بولغان فین وترکی طائفه‌لری‌نك تلنده اورمانده یوری تورغان بوتورلو کچکنه جانوار بلان کچکنه آقچه‌غه بر اسم بیرلگان مثلا بزنكچه هر ایکسینه‌ده «تیین» دیب ئەیتلە. آرچه «کونی»، چیرمش‌چه، ضیره‌نچه، پیرماكچه «اور» آلتای قالمق‌لری‌چه «تییك» دیلر، چواشچه برتیین آقچه‌نی «پوس» دیلر (فارسیچه «پوست» دیب تیری‌گه ئەیتلە، شوندن آلنغان بولسه کیره‌ك). روسیه‌ده صوگندن (۱۳۲۰ نچی یللرده تیری اورنینه قول بارماغی زورلغنك یاسالغان کموش کیسه‌کلری یورته باشلاغانلر، بولارنی یونانچه «گریونا» روسچه «روبل» دیب آتاغانلر، «دیمیتری دونسکوی» زماننده (۱٤ نچی عصر آخرنده) واق کموش تنکالر یاسالا باشلاغان، بولارنی «تاتار آقچه‌لرندن کوروب یاسالدی» دیویازالر، شول سببلی روسلر آقچه‌نی «دینگا» دیب آتاغانلر (تنکه دیگان سوز ایمش بر نچی پیطر زماننده آلتون «چیرڤینس» لر، بر صوملق، ایللی تینلك کموش تنکه‌لر، بیش تینلك باقر آقچه‌لر یاسالا باشلاغان. اول وقتده‌غی کموش آقچه‌لرغه باقر فلان قوشلماغان. حاضرده یارطسی باقر (یعنی ۴۸ نچی پروپا)، برپوط باقردن ایللی تنکه آقچه یاسالا.

عین الدین احمروف

قارون ایران پادشاه‌ستی «کیر» قولینه اسیر بولوب توشکان، مملکتلری‌نك بتوینه خلقی‌نك آبرویسز بولوب نچکه‌لك وبیرانو کبی اش‌لرگه عادتله‌نوای سبب بولغان ایمش. پای تختلری بولغان «ساردی» شهرینی صوگندن (۱٤ نچی عصرده) آقساق تیمر واتوب طوزدرغان.

1) اول وقتلرده «آلتون آردا» تاتارلرندن کوب یاش کنازلر، میرزالر پولشه «کاررل»لرینه آتلی عسکر بولوب خدمت‌که کرگانلر، تاتارلر بیك غیرتلی، آت اوستنده اوستالق بلان زور بهادرلق کورساتوب بتون یاوروپانی عجبله‌ندرگانلر، آلارنك یاوروپا دولتلرینه عسکر خدمتینه کرولری زور غنیمت صانالغان، شولارنی حرمت هم غیرلرنی قزقدرو اوچون پولشه پادشاه‌لری آقچه‌لرنده‌ده شول آتلی تاتار عسکری توشروب یاسی باشلاغان بولسه‌لر کیره‌ك.

تعلیم بابندن.

روسچه پوت اسملی گازیتده ز. شامل افندی موسکوڤاده‌غی آخوند مکتبندن شکایت قیلادر. افندی‌نك بیانینه نظرا مکتبده هیچ معلم یوق ایمش. بوش وقتلرنده مؤذن گنه کروب اوقوتقالی ایمش، محله زور وطارقاو بولغانلقدن مؤذن محله اشندن ده کوب بوشی آلمـی ایمش. موسکوڤا آخوندی اون بیش یلدن بیرلی مکتب ومدرسه‌لرنی ترتیبگه صالونك خلافینه طرشا طورغان کشیدر. هر وعظنده وهر مجلسنده اصول جدیده‌نی قاغوب سویلیدر. شول سببدن آنك مکتبی‌نی درجه‌ده بولاچغی بیك معلومدر. حاضرده موسکوڤا اهالیسی بو مکتبده‌گی کیمچلکرنی آکلاغانغه اوخشیلر. البته ایرکسز مکتبلرینی اصلاح ایتدررلر. شول وقت آخوند حضرت اون بش یل‌چه چکان آشلقلرینك ثمره‌سینی اورسه کیره‌ك. خدا قارت کشیگه صبر وتحمل بیرسون.

محترم محرر افندی!

حرمتلو جریده‌گزده اوشبو مکتوبمی‌نی یقین بر نومرنده درج ایدرسه‌گز عاجزه‌لری فوق العاده ممنونه ایدردگز.

اوشبو سنه کچن شنبه کونی ۱۸ نچی ربیع اوّل (۲۹ نچی آپریل) جمال الدین حسینوف جنابلرینك زوجهٔ مکرمه‌سی معلمه «لبیبه» خانم نك دورت صنفلق خصوصی مکتبنده علم تحصیل ایدن طالبه‌لرنك امتحان مجلسلرنده حاضره اولمش ایدم. مجلسده ایکی یوز قدر خانملر حاضر ایدیلر. بونلرنك قرقدن زیاده‌سی اوقوچی طالبه‌لر، قالغانی طکلارغه کلوچیلردن طلبه‌لرنك والده وقرداشلری اولسه کرکدر. امتحان ویروچیلر آراسنده اوتز فرق یاشلرینه ینشکان خاتونلرده وار ایدی. طلبه‌لر هر قایوسی صنفنه کوره قرآن کریمنی احکام تجوید ایله اوقوب علم حال، صرف ونحو عربی‌دن بیك یخشی معلومات حاصل ایتدکلرینی کوستردیلر. یازولری رقعه خطیله زیاده‌چه گوزللدر. ۴ نچی صنف خانملره ینه حساب وجغرافیا کبی فنلردن بر نیچه معلومات ویرلسه (ابتدائیه ورشدیه درجه‌سنده اولان مکتبلرده تعلیم گه مقتدره اوله‌چقلردر. الله‌تعالی معلمه آبصطاینك امثالنی آرتدرسون!

ز. طاهریهٔ

صابان طویی.

بوسنه یاز ایرته کیلو سببلی آوللرده صابان طوینی آپریل باشنده ایتدیلر. باشقه یللرده آپریلنڭ آخرغی کونلرنده ایته‌لر ایدی. ایمدی اون بیش کونلردن صوڭره قزان شهرنده‌ده صابان طویی ایتلسه کیره‌ك.

بوصابان طویی بلغار وتاتار اسمنده بولغان ترك مسلمانلرنڭ خانلر زماننده قالغان ملی برعادتلریدر. اوّل زمانلرده قزان مسلمانلری بوملی طوینی بیك سلطنتلی برروشده ایتمشلر. میدانده خانلر، وزیرلر، توره وعلمالرده حاضر بولوب هرتورلی اوزشونی تماشا قیلمشلردر. نیرنی یارمارکه‌سی اوّلده قزانده بولدیغی روایت قیلنادر. خانلر زماننده‌ده قزانده جای کوننده معلوم برآیده عمومی بازار بولوب آزییه وترکستان طرفلرندن کوب سوداگار ومعتبران جییلمشدر. اوّلده صابان طویی قزانده مذکور یارمارکه زماننده اجرا قیلنمشدر. اول زمانلرده صابان میداننده یوگرو، کوره‌ش وآت اوزدرودن باشقه اوق آتشو، سیکرو ایله‌ده تورلی مسابقه‌لر اجرا قیلنمشدر.

بوطوی یونانیلرنڭ (اولیمپیاد) (*) میدانلری کبی ملی برطویمزدر. ملیتنی محافظه قیلمقلغمز اوچون بوتفرجنی سلطنتلی روشده اجرا قیلوب هرکم کوڭل ایله تماشا قیلمق لازم ایدی. نی سببدندر بویللرده بوصابان طویینه کوب کشی کراهت نظری ایله قارامقده‌درلر. بوکراهتنڭ سببی صابان طویی میداننده ایسرکلر کوب بولوویدر. حال بوکه علما ومعتبران حاضر بولوب پولیسه طرفندن خمر صاتوچیلر تفتیش قیلندقده ایسروچیلر هیچ بولماس ایدی. آندی عمومی مجلسلرده خمر صاتارغه وآشکاره خمر اچوب یورورگه نظامده هیچ مساعده یوقدر. برنیچه ادبسز فاسقنڭ فسقندن قورقوب ملی بایرامگه اعتبار قیلماو، بعض کیمسه‌لرنڭ خمر اچو احتمالندن قورقوب دینی عیدلرگه اعتبار قیلماو قبیلندندر.

*) اولمپیه اوینلری کریتسیه‌ده میلاددن (٧٧٦) سنه مقدم باشلانوب هردورت یلده برمرتبه اجراقیلنمشدر. صوڭره فیودوسیه اسملی پادشاه زماننده (٣٩٤) نچی سنه‌ده طوقتالمشدر. (١٩) نچی عصر آخرنده بواوینی ینه تکرار قیلا باشلادیلر. اوشبوسنه آپریل آخرنده اجراقیلندی؛ بوسنه میدانده آنگلیه کارولی جماعتلری ایله حاضر بولدیغی روایت قیلنمش ایدی.

صابان طویی مجلسی فقط ملی بر بایرام توگلدر. برجهتدن آنی دینی دیمك‌ده ممکندر. چونکه آت اوزشدرمق، کوره‌شوب، اوق آتشوب قوّت ومهارت صناشمق سنت عمللردندر. پیغمبرمز محمدعم نڭ برنیچه مرتبه آت اوزشدرو میداننده حاضر بولدیغی علماغه معلومدر. اگرده تدبیر ایله ترتیب قیلنسه، بومیداننڭ جمعیت خیریه اوچون بیك کوب آقچه تحصیل ایتمك ده ممکن بولور ایدی. اول تقدیرده (هم زیارت هم تجارت) مثلی کبی هم (تفرج هم تصدق) قبیلندن بولور ایدی. بوخصوصده جمعیت خیریه اداره‌سینڭ رئیسی عبدالحمید کازاکوف جنابلرینڭ همت وغیرت قیلولرینی اوتنه‌مز.

خارجی خبرلر.

فاس (ماروك).

فاس مملکه‌سی حقنده یولدزده برمقاله یازلمش ایدی. اول مقاله‌ده فاسده هیچ گازیت وجریده یوق دیلمش ایدی، واقعا فاسنڭ پایتختی اولان فاس ومراکش شهرلرنده جریده هیچ یوقدر. لکن آق دیڭز قریینده (طنجه) شهرنده (المغرب الاقصی) اسملی عربی برجریده بیش آلتی یل مقدم چقمقده ایدی. حریت واتحاد اسلام طرفداری عالی برجریده ایدی.

حاضر ینه (السعادة) اسمنده عربچه برگازیت چقادر. لکن فرانسیه یاقلی متعصب برجریده‌در. فاس سلطانی مولی عبدالعزیز ترقی طرفداریدر. فاس اچنده ترقی طرفنده اولان برنیچه علماده باردر. بوعلماء مملکتنی کافر قولینه کیتودن صاقلامق اوچون دنیا علملکلری اوقورغه کیره‌ك. (حب الوطن من الایمان) حدیثی ایله (طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة) حدیثلری بوینچه مملکتمزنی صاقلامق نیتی ایله کیره‌کلی دنیا علملرینی اوقومق فرض دییوب دعوا قیلالر. کیری یاغی ایله طوغان آدملر: «یوق دنیا بزگه کیرکمی. حدیثده‌گی وطندن آخرت وطنی مراد، علمدن دین علمی گنه مراد. مملکتنی نصارا آلسه آلسون. دینمزنی آلا آلماسلر دنیانصارانڭ. بزنکی توگل» دیلر ایمش. دلیللری: «بودنیا کافره جنت. اولوبدر مؤمینه زندان» دیگان بر ایشاننڭ بیتی ایمش. سلطان عبدالعزیز تله‌گانلری بولسون دییوب بوکمسه‌لرنی زندانغه یابارغه گاها فرض قیلا ایمش. لکن بازارلرده‌غی قارا گروهنڭ فتنه چغاروودن قورقا ایمش.

فاس اهالیسینی شیخلری ترکلردن بیك بیزدرمشلر. شونڭ اوچون حاضرده ترکیه ایله فاس آراسنده هیچ مناسبت ومخابره یوق ایمش.

فاسده هرتورلی ملت خلقینی حکومت ومملکت خدمتلرینه قبول ایته‌لر. امّا ترکیه کشیسینی عادتی خدمتلرگه‌ده آلمیلر. سببی، ترکیه مملکتمزنی حیله‌لب آلور دییوب قورقولری ایمش.

فکرسز علمانڭ فتواسی بوینچه بویللرده فاسده مصردن کیله طورغان اللواء، المؤید والمنار جریده‌لرینی اوقو منع قیلنمش. بوده برترقی.

بومقاله‌نی اوقوغاچ بزنڭ بازارلرده بعض کیمسه‌لر فاسقه هجرت قیلورغه هوس قیلورلر. بوخصوصده آنلرنی منع قیلغان کشی بولماسه کیره‌ك.

لطیفه اوله‌رق یازلان خبرلره قاراغانده فاسنڭ بعض عوامی باشلرینه قارا که‌له‌پوش کییوب یوریه‌چك بولسه‌لر، دنیا فنلرینی اوقورغه رخصت بیرمکچی ایمشلر. لکن بو ینه فتنه‌گه سبب بولاچق. چونکه بوزمانغه قدر فاسده که‌له‌پوش کیمك عادت بولغانی یوقدر. بعضلرنڭ عرقیه‌لر بولسه‌ده قاره توگل آقدر.

طورسینا مسئله‌سی حقنده مصر گازیتلری ایکیگه بولندیلر.

انگلیزچه، فرانسوزچه نشر ایدلمکده اولان گازیتلر هم الاهرام والمقطم اسملی عربی جریده‌لر محررلری مسلمان اولمادیغندن هربرسی آنگلیه‌نی یاقلیلر. اللواء، المؤید، الظاهر، الامة، الافکار اسملی عربی جریده‌لر هربرسی ترکیه طرفنده‌درلر. طورسینا شبه جزیره‌سینڭ ترکیه‌نکی بولووینی تورلی دلیلر ایله اثبات قیلالر.

دلیللری بیك قوّتلیدر. لکن بوزمان ترکی مقال مضمونچه کوچلنکیدر.

عسکر قوّتی دلیل قوّتندن آرتقراقدر.

اللواء جریده‌سی: «بومسئله‌گه آنگلیه‌نڭ قاتشورغه حقی یوقدر. نزاع ترکیه ایله مصر آراسنده‌در. سلطان ایله خدیو حضرتلری اوزلری کیلشورلر.» دی.

آنگلیه گازیتلری وعز بچه مقظم جریده‌سی خدیو عباس پاشانی ترکیه‌گه اوپکه‌له‌تمکچی بولالر. ترکیه مصر بیرینه عسکر کرتوب خدیونی بیك تخفیف قیلدی، صانلامادی. خدیو اوزینك درجه‌سینی محافظه قیلمق کیره‌ك ایدی دیلر. لکن خدیو بالا توگل ایکان. بو سوزلرگه بیك آلدانمی. سلطان ایله کیگاشنی بیك باشرن یورته.

ترکیه ایله آنگلیه آراسنده‌غی نزاع بر آز بیکل‌یدی. آنگلیه‌نك بعض تکلیفلرینی ترکیه قبول ایتدی. بوخصوصده روسیه ترکیه‌دن اشنی زورغه ییبه‌رمه‌وینی اوتنگان ایمش. شونك اوچون آنگلیه روسیه‌گه بیك تشکر قیلادر. بوندن صوکره روسیه‌گه کیگاشمیچی ترکیه‌نك هیچ بر بیرینه کرمه‌ونی اوزی باشلاب وعده قیلادر. کورینه که آنگلیه‌نك‌ده تورلی فرضلری یوق توگل.

آفریقه‌ده طرابلس ولایتی ترکیه‌نك بر ولایتی ایدکی بر کره یازلمش ایدی. بو ولایتدن خط استواغه قدر (۳۰۰۰) چاقرام یر عموما ترکیه‌نکی ایمش. حاضرده شول طرفلرنك قریلرینه ترکیه طرفندن چیك علامتلری ایله علملری تزلمکده‌در.

فرانسیه ایله آنگلیه، ترکیه‌نك بو اشینی معقول کورمیلر. چونکه اول یرلرنی آنلر اوز آرالرنده بولمکچی ایمشلر. ترکیه بو مسئل‌ده‌ده غیرت ایله طورادر.

بعض گازیتلر گمانچه بو اشلرنی ترکیه، گیرمانیه کیگاشی ایله قیلا ایمش. گیرمانیه بوتدبیری ایله اوزندن باشقه دولتلرنك ترکیه‌گه حقیقی دشمان ایکانلگینی ترکیه خلقینه عموما آڭلاتونی فرض قیلادر.

باشقه دولتلرنك دشمانلغی آڭلانوب بیتکاچ، گیرمانیه ترکیه ایله بیك قوتلی بر اتفاق عهد قیلا چقدر. شول روشچه ترکیه‌نی دائما اوزینه یاردمچی ایتوب اوزی‌ده همان ترکیه‌گه یاردمده بولاچقدر.

بو تدبیر ترکیه اوچون ده فائده‌دن خالی توگلدر.

آمیریکاده میکسیکه‌ده قایو آلین اسملی سونگان اوت طاوی تیره‌سنده یر یارلوب طوماقلر چقمشدر. حاضرده طاو باشندن همان توتون چقوب طورمقده‌در.

فرانسیه‌ده خاتونی ایله برلکده رادی اسملی یا کفا بر معدنی جوهرنی کشف ایتکان کیمیاوی عالم (کوری) جنابلری بر آر با آستنده قالو سببلی باشی یه نچلوب هلاك بولمشدر. جنازه‌سی پاریژده تکلفسز گنه اوزاتلمشدر. (۴۷) یاشلك بر عالم ایدی. (۸۰) یاشلك آتاسی هنوز سلامت ایمش.

ایرلی خاتونلی کوری جنابلری رادی جوهرینی طابو ایله انسانیت ومعارفکه الوغ خدمت کورسه‌تدیلر.

بو معدن اوزندن اوزی نور چغارا طورغان آلتون کبی بر ذاتدرکه نورینك سری حکماگه هنوز معلوم توگلدر. بورادی سایه‌سنده حکمت طبیعیه فنی‌ده فرضیه‌لرینك بر نیچه‌سی اوزگاره چکدر.

بو نورانی ذاتنك نوری آورو میکروبلرینی وباسیللرنی هلاك قیلدیغندن سرطان (راك) ویوتەل (چاخوتکه) کبی دواسز آورولرغه دوا بولو احتمالی‌ده باردر. طبیبلر طرفندن همان تجربه‌سی قیلنوب طورمقده‌در.

بو میتال یرلردن بیك آز طابلدغندن وطوفراقدن آیروب آلووی مشقتلی اولدغندن حاضرگه بهاسی بیك قیمتدر. مثقالی (۲۰,۰۰۰) صوملردن آرتقراقغه توشه‌در. بر زمان آرزانلانو احتمالی بیك بعید توگلدر.

بو کونلرده یاپونیه‌ده صوغش کویمه‌لرینك مانیوری (تجربه‌سی) یاصالدی. بو تجربه‌ده سیام مملکتی پادشاهینك اوغلی ایله بیك کوب سیام آفیسرلری حاضر ایدیلر. حاضرده سیامنك دیگز آفیسرلرندن بیك کوبی یاپونیه‌ده عسکری تعلیمات تحصیل قیلمقده‌درلر. بو حالنی فرانسیه بیك خفا ایله تیکشروب طورمقده‌در. چونکه صوغش وقتنده یاپونیه‌غه خلاف طوروینك جزاسی فرانسیه‌غه اوشبو سیام واسطه‌سی ایله کورسه‌تلووی گمان قیلنادر. زیرا که سیام یاننده فرانسیه‌نك بیك کوب مستملکه یرلری باردر.

آنگلیه ایله قتای آراسنده تبت خصوصنده صلح واقع بولدی. تبت قطعه‌سینك داخلی اشلرینه آنگلیه قاتشماسه‌ده، اول قطعه‌نی آنگلیه‌دن باشقه کشی آلا آلماسقه قارماق صالندی، آنگلیه‌نك مقصودی‌ده شول قدر ایدی. بو خصوصده آنگلیه ایله روسیه آراسنده‌ده بر اتفاق قیلندی. روسیه‌نك مانگولیه‌ده هرکتینه آنگلیه راضی بولاچق بولسه، روسیه آنگلیه‌نك تبتده هرکتینه کوزینی یوموب طوراچقدر. مانگولیه روسیه طرفنده. تبت قتاینك هندستان طرفنده‌در. بو ایکی قطعه بر نیچه‌شر ولایتلك یر ایسه‌لرده، اهالیسی قرغز کبی کوچمه خلقلردر. هر ایکسنده (بوددا) مذهبی شایعدر. بودیلرنك ایزگی شهرلری (لخاص) تبت قطعه‌سینك اورتالغنده‌در.

مشرق طرفی ایله تون یاغی آراسنده آمیریکاگه طوتاش آلاسکه اسملی بر جزیره باردر. اوّلده بو جزیره روسیه‌نکی ایدی. یوز سنه مقدم روسیه بونی (۱۴) میلیون صوملق، صوغش کویمه‌لری مقابلینه امیریکانك تون یاغنده‌غی حکومات متفقه‌گه صاتمش ایدی. بو جزیره‌ده آلتون معدنلری بیك کوب ایکان. آلتون قازوب آمیریکیلر صوگغی قرق یل اچنده بو یردن (۳۰۰) میلیون صاف فائده حاصل ایتمشلر، بوندن صوکره دخی استفاده ایته چکلرنده شبهه یوقدر. نادانلق شولای آلداتادر.

یدی یل مقدم یاپونیه‌ده بوتون یاپونیه اوچون بر حق دین ازله‌مك نیتی ایله اوزلرینك بیك متفنن علماسندن مرکب الوغ بر کامیسیه یاصالمش ایدی. بونك چلینلری شول یلدن بیرلی تورلی مملکتلرگه کشیلر یوللاب هر تورلی مشهور دینلرنی تحقیق وتفتیش قیلدیلر. یاوروپا مملکتلرینه کیلوب نصرانیت‌نك اسرارینی تیکشردیلر. ایستانبول ومصرغه کیلوب اسلام دینینك حقایقینی ده تحقیق ایتدیلر. ایمدی اوشبو ایلون آینده بو کامیسیه دینلرنك آراسندن برسینی اختیار قیلو خصوصنده مشاوره‌گه باشلایاچقدر.

یاپونیلر ایسکی اعتقادلری بوینچه بر الله تعالی‌گه عبادت واطاعت قیلورغه میال ایمش. اوچ دورت یا مك اله بار دیوچی مجوسیلکگه میل قیلو احتماللری یوق ایمش.

اگرده پادشاهلرینك اسلام دینی حقنده کورگان توشی راست خبر بولسه، بوتون یاپونیه‌نك طوعا مسلمان بولولری بیك قریبدر.

تیلیگرام خبرلرینه قاراغانده یاپونیه ایمپیراتوری بر عجیب توش کورمشدر. توشنده محمد علیه السلام طرفندن اوزینه بر هادی کیلوب حضرت رسول اسلام دینینه کروگه اشاره قیلدیغینی کورمشدر.

اوشبو توشنده ایمپیراتور میکادو جنابلری بوتون یاپونیه اهالیسی ایله اسلام دینینه کرونی ایلچی گه وعده قیلمشدر.

خدا هدایت نصیب ایتسون.

آمیرکاده قزل توسلی وحشی خلقلردن برسی دارالفنونده اوقوب آدوو کاتلك درجه سینه ایرشمشدر. محکمه ده وکیللك شهادتنامه سینی آلدقدن صوکره اوز قومینك حکومتکه (پراوینلستواغه) عدالتدن باشقه آلنغان پیرلری خصوصنده دعوا قوزغاتوب حکومتنی جیکمشدر. حاضرده حکومت اوشبو کشینك نسلی اولان (که رونه زو) قبیله سینه (۲۵) میلیون فرانك توله مشدر. قبیله بو عجیب آدووکانقه اجره ایتوب (۸۰۰,۰۰۰) فرانك ویرمشلر. بلکه بزنك روسیه ده ده قرغز وباشقرد پیرلری حقنده بو کبی آدووکاتلر کیره ك بولور. چونکه بعض حریص ملکدارلر بو مسلمانلرنك یرلرینی بیك آز حق ایله نظامغه خلاف روشده آلوب اوزلرینه قاراتمشلردر.

داخلی خبرلر.

دوماچلینلری

دوما چلینلرینك حاضرگه قدر صایلانوب مجلسده حاضر بولغانلری (۴۴۲) کشیدن عبارتدر. کافکاز، ترکستان وسبیر ولایتلرندن یوکونگه قدر صایلانوب بتکانی یوقدر. اول زمان چلینلر جمعی (۵۰۰) مقدارنده بولاچاقلردر. مذکور (٤٤٢) کشی (۱۲) تورلی قوم وملتدن جیلمشدر. بونلرنك آراسنده روسلر (۳۳۲)، پولهکلر (۵۲)، یهودیلر (۱۴) ترکیلردن تاتار وباشقردلر (۱۳)، ایتوویتسلر (۷)، نیمسلر (۴)، لاتیشلر (٦)، مولداوانلر (۲)، ایستونلر (۵)، چوواشلر (۱)، بولغارلر (۱)، ئه رمه نلردن (۱) کشیلردر.

وارشاوا

وارشاو شهری تورمه سندن اون کشینی قاچرغانلر: برکون کیچ تیلیفون ایله پولیسه میستر بو تورمه نك رئیسینه خبر ایتکان: «اول کشینی فلان تورمه گه کوچرلسون، حاضر تیشلی کاغدلرینی یوللارمن» دیگان رئیس بو حالنی برده یانسنماغان چونکه تورمه عالمنده بولارنی کوچرولر همان بولغالی ایمش. بارتی ساعتدن صوك ژاندارمسکی بر آفیسر آلتی پولیسیسکی ایله پولیسه میسترنك پیچاتی باصلغان بر خط کیتر مشلر.

تورمه ناظرلری اوشبو خط بوینچه اچنده یاتقان اون کشینی اوز آربالری ایله ییبه رمشلر. یولده یاراطورغاچ کوچرگه بر یاولق ایسنه تمشلر. کوچر هوشی کیتوب آومش. آنی بر چیتکه یوقلانوب قالدرمشلر. اوزلری شهرنك چیتینه قاچمشلر. آخرده معلوم بولمش که پولیسه میستر خطی، ژاندارمسکی آفیسر، آلتی پولیسیسکی همه سی آلدالو بولغان ایمش.

منظوم سوزلر.

بیتدی اویغانمق دمی، بیدار اولك ای دوستلر
بر برگه قوشلو، بن یار اولك ای دوستلر
اتفاق ایله آیاقنی، ایلگاری باصمق بزه
لازم ایرور بوایشه، طیار اولك ای دوستلر
اجتهاد ایله یتوشمك، مقصده آسان ایرور
اولدی بیکاری بیته ر، باکار اولك ای دوستلر
هر طرفدن ملتی باصمش (جهالت) ظلمتی
دفعینه بر چلرهنی، تیار اولك ای دوستلر
اهل اسلام اجنبی قول، لنده هر یرده اسیر
بو خصوصی فکر ایدوب، غمخوار اولك ای دوستلر
غفلت ایله کچدی بزدن، کوب زمان ایمدی بیته ر
کوز آچوب بواویقودن، هوشیار اولك ای دوستلر
باشقه لر هردم ترقی، ده تنزّل بزده در
ملتنك حالینه یغ، لاب زار اولك ای دوستلر
سعی ایدار هر ملت اوزمقه، صودینی تحصیل ایده ر
سعی ایدك سزهم همیشه وار اولك ای دوستلر
ظلمت اچره بزدوام ایته، ندك نیچه ملت بیتار
غیرت ایلوب طالب، انوار اولك ای دوستلر
ایلگاری کیتملك اوچون شه، مدی بزه رهبر کره ك
بو خصوصده ملتّه، سردار اولك ای دوستلر
کیلمه یور قولدن براش صا، دق شکایتدن نه سود
حالیمز یخشی دگل، اقرار اولك ای دوستلر

ملا صادق الایمانقلی.

(قلم)

قلمدر ویرن عالمه انتظام
قلمله بولور یاره لر التیام
قلم سویلردی دیکلاردی کائنات
قلمدن اوقوندی کتاب حیات
قلم حقائق مهندسیدر
جمیع فنونك مدرسیدر
لسانی ازلنك مترجمیدر
ابنای آدمك معلمیدر
قلم صلح، مصالح شاهیدر
سیاست شبینك قلم ماهیدر
قلمدر قلیچ حدتن دفع ایدن
قلمدر شدائدلری رفع ایدن
علوم، فنونی اوتعلیم ایدر
خدا رحمتنی اوتعمیم ایدر
صریر قلم ملتی شاد ایدر
قیود اسارتدن آزاد ایدر
قلمدن سعادت کلیر ملته
محرکلری ایررلر دولته
قلم گویا که اولمشه جان ویرر
جرائد ایله عالمه شان ویرر.

محمد صادق کافکازی.

برمیتدن خبر.

ایتالیه ده بر کشینك اولگان آناسی بر کون توشینه کروب: «نی اوچون مینم گه وده منی بوریگه آشاتدگز» دیمش. شول کیچده اوق مذکور کشینك سکلیسی ده، بعینه اوشبو روشده توش کورمش. یعنی توشنده آکشاده آناسی شول روشچه اوپکه له مش. بر برسی ایله کورشدکدن صوکره عجبسنوب قایغرشوب آتالرینك قبری یانینه بارمشلر - بارسه لر، کورمشلر که قبر قازوب آشی طورغان یاللی بوری یعنی (شاقال) آتالرینك گه وده سنی آشاب کیتمش. بو واقعه اوخشاشلی عجیب تصادفلر بو یللرده بیك کوب ضبط قیلندی.

انسانده جاننك بارلغینه، بار بولسه ده اولگاندن صوك قالووینه انکار قیلا طورغان حکماً مادیون بو واقعه لردن عجبسنوب بیك اویغه قالالر.

اسپریتوآلیزم طرفداری بولغان حکما بو حاللرنی اوزلرینك مسلکلرینه دلیل ایتوب کیتره لر. حکمانك معتدللری حاضرگه بو خصوصده بر یاقغه ده حکم ایتمیچی توقف قیلوب طورالر.

شویله ایسه ده بوندای واقعه لردن بو یللرده بیك دقت ایله خبرلر آلنوب، حقلرنده تورلی ملاحظه لر قیلنمقده در. اگرده بقاء ارواح فنی دلیللر ایله اثبات قیلنسه، دین اسلام حکماً آراسنده ده اعتبارغه کره چکدر.

دینلرگه انکار قیلوچیلر انکارلرینه ایك بونچی سبب کشیلرده جان دیگان نرسه هیچ یوق دیوب، بولغان تقدیرده گه وده دن آیرلوب بار بولوب طورو احتمالی یوق دیوب اعتقاد قیلورلریدر.

اولگاندن صوك جانی سلامت قالاچغینه اشانغان کشی دینلرنك آراسنده بر معقولره گینی صایلارغه مجبور بولاچقدر.

Лито-Типографія И. Н. Харитонова. Казань, Пассажъ. Редакторъ-издатель: Ахмедъ-Гадій Низамовичъ Максудовъ.